

Var ska kvalitetskraven vara uppfyllda?

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

På den här sidan hittar du information om var kvalitetskraven för dricksvatten enligt 8 § SLVFS 2001:30 ska vara uppfyllda.

Var ska kvalitetskraven vara uppfyllda?

Det är det dricksvatten som i praktiken används som dryck, till matlagning och liknande som ska vara hälsosamt och rent. I en kedja av tillhandahållanden av dricksvatten riktar sig därför kvalitetskraven med gräns- och parametervärden i SLVFS 2001:30 främst mot den sista länken i kedjan, det vill säga dricksvatten hos användaren. Undantag är kvalitetskraven på utgående dricksvatten och på förpackat dricksvatten.

Det innebär att när man genomför de föreskrivna, regelbundna undersökningarna enligt 13 § SLVFS 2001:30 ska provtagningspunkterna ligga där kvalitetskraven ska vara uppfyllda. Det ställer speciella krav på provtagningsmetodiken.

En felaktigt utförd provtagning kan leda till missvisande bedömning, felaktiga beslut som i sin tur kan orsaka ekonomisk och hälsomässig skada samt minskat förtroende för dricksvattenförsörjningen. Det är speciellt viktigt att provet inte förorenas vid provtagningen.

Likaså kan ett analysresultat från en provtagningspunkt där det inte finns några gränsvärden enligt bilaga 2 till SLVFS 2001:30 leda till felaktiga beslut. Exempelvis kan man normalt inte ställa samma kvalitetskrav på prover som tas i brandposter eller på vatten från ett vattentorn som på dricksvatten i kranen hos användare.

Hur ska regelbundna undersökningar utföras?

Utgående dricksvatten

Ett bakomliggande syfte med kvalitetskrav på utgående dricksvatten är att göra det möjligt att uppfylla kraven i 8 § punkt 1 SLVFS 2001:30 i ett senare skede, det vill säga hos användaren. Det utgående dricksvattnets kvalitet i jämförelse med kvaliteten hos användaren ger information om distributionsanläggningens och fastighetsinstallationernas påverkan på vattnets kvalitet och vice versa.

Kvalitetskraven ska uppfyllas direkt efter avslutad beredning och direkt innan dricksvattnet distribueras. Provtagningspunkten bör därför ligga efter alla tillsatser av processkemikalier och även efter tillräcklig kontakttid för desinfektionsmedel.

Prov bör tas från särskilda, tydligt märkta, lätt åtkomliga och rena kranar av metall. Kranarna bör rinna kontinuerligt eller spolas innan provtagningen så att provet representerar det beredda dricksvattnet.

Utgående dricksvatten från små enkla anläggningar

Vid små dricksvattenanläggningar med egen vattentäkt som producerar mindre än 100 m³/dygn och som har en liten eller ingen distributionsanläggning, kan kvaliteten på utgående dricksvatten ibland antas vara den samma som kvaliteten hos användaren. I sådana fall finns möjlighet att utesluta provtagningspunkten utgående dricksvatten. Det är då lämpligt att både normal och utvidgad kontroll av dricksvatten enligt bilaga 3 avsnitt A och B till SLVFS 2001:30 utförs hos användaren i minst de frekvenser som anges i bilaga 3 avsnitt C II.

Utvidgning eller minskning av parametrar och undersökningsfrekvens

Dricksvatten hos användare

Dricksvatten ska uppfylla kvalitetskraven vid den punkt i en fastighet eller en anläggning där det tappas ur de kranar som normalt används för dricksvatten, det vill säga dricksvatten hos användare i bilaga 2. Se 8 § punkt 2 SLVFS 2001:30.

Provtagningspunkterna bör ligga både i lokaler med offentliga och kommersiella verksamheter samt hos enskilda konsumenter. Arbetsplatser jämställs i sammanhanget med boendefastigheter. Proportionerna däremellan bör, om möjligt, ungefär motsvara proportionerna försörjda inom vattenförsörjningsområdet.

Utse fasta och tillfälliga provtagningspunkter

Undersökningsprogrammet bör omfatta både fasta och tillfälliga provtagningspunkter. De fasta punkterna bör vara de samma under flera år. De bör väljas så de ger information om den normala dricksvattenkvaliteten i hela vattenförsörjningsområdet och att alla delar och typer av byggnader/lokaler i vattenförsörjningsområdet omfattas.

Den/de tillfälliga punkten/punkterna bör väljas slumpmässigt och bara användas vid ett provtagningsstillfälle. Om det inte går att genomföra provtagningen på en vald punkt, till exempel genom att användaren avböjer eller genom att det inte finns en lämplig provtagningskran, bör en annan punkt väljas som ligger så nära den ursprungligen tänkta punkten som möjligt.

Principen om representativitet

När man utser provtagningspunkter i kran hos användare och när man utför provtagningen är det viktigt att se till att provet är representativt för det dricksvatten som undersökningen gäller. Det innebär att de prov som tas på en provtagningspunkt bör vara representativa för provtagningspunkten, liksom summan av alla prov i ett vattenförsörjningsområde bör vara representativ för den normala dricksvattenkvaliteten för hela vattenförsörjningsområdet.

Upprätta och fastställa undersökningsprogram och faroanalys

Undersökningarna ska i möjligaste mån fördelas lika över tid och rum, enligt bilaga 3 till SLVFS 2001:30. Principen om representativitet kräver omsorg när man väljer provtagningspunkter, kunskap om hur dricksvattnet används och medvetenhet om syftet med undersökningarna. Prov för mikrobiologisk och kemisk undersökning bör, där så är möjligt, tas samtidigt.

Om det till exempel finns ändledningar eller andra områden där vattenkvaliteten periodvis är av sämre kvalitet kan särskilda undersökningsprogram behöva upprättas för att kontrollera att kraven i 6 § SLVFS 2001:30 om underhåll och skötsel av distributionsanläggningen uppfylls. De undersökningarna bör inte ingå i det ordinarie fastställda regelbundna undersökningsprogrammet.

Provtagning hos enskilda konsumenter

Vid provtagning bör man välja en kran i köket, eftersom den kranen rimligen är den som oftast används för att ta dricksvatten från. Undvik i möjligaste mån kranar av plast. Ta bort filter, silar, slangar, spridare och liknande före provtagningen. Kranen bör desinfekteras före mikrobiologisk provtagning. Provet tas utan föregående spolning, vattenmängden som står i kranen spolas dock ur. Undvik kranar med "hushållsfilter".

Hur ska regelbundna undersökningar utföras?

Dricksvattenfontäner och andra tappställen för allmänheten

Det är vanligt att det finns tappställen på allmänna platser både inomhus och utomhus som är till för att erbjuda allmänheten tillgång till dricksvatten. Exempel på detta kan vara en dricksvattenfontän på ett torg eller en tappkran inne i ett köpcentrum. Utgångspunkten för dessa tappställen är att dricksvattnet ska vara av dricksvattenkvalitet.

Tillhandahållaren av dricksvatten ansvarar för dricksvattenkvaliteten på hela distributionsnätet, vilket även inkluderar tappställen för allmänheten. Undersökning av dricksvattnet vid tappställena kan ingå i de tillfälliga provtagningspunkterna som tillhandahållaren av dricksvatten ska upprätta.

Om kvalitetskraven i bilaga 2 till SLVFS 2001:30 inte uppfylls vid tappställena behöver orsaken utredas. Skulle orsaksutredningen visa att problemet beror på fastighetsinstallationen eller underhållet av denna ska verksamhetsutövaren informera fastighetsägaren och kontrollmyndigheten om detta. Se 16 b § SLVFS 2001:30. Ansvaret att vidta åtgärder för att komma till rätta med problemet i fastighetsinstallationen övergår då istället till fastighetsägaren.

Vad gör man med vattenreningsutrustning, ismaskiner och liknande som inte tillhör fastighetsinstallationen?

Vissa kvalitetskrav i bilaga 2 till SLVFS 2001:30 är inte anpassade till de förändringar som kan förväntas äga rum när dricksvattnet efterbehandlas av användaren i filter, vattenkylare, kolsyre- eller ismaskiner och liknande. En strikt tillämpning av kvalitetskraven skulle kunna ge onödigt stora konsekvenser utan tydliga hälsomässiga fördelar. Det är alltså direkt olämpligt att utse sådana provtagningspunkter i det regelbundna undersökningsprogrammet.

Däremot bör naturligtvis det vatten som är kopplat till vattenkylare, kolsyre- och ismaskiner, syrupmaskiner på restauranger och liknande uppfylla kvalitetskraven hos användaren i bilaga 2.

Det är lämpligt att kontroll av att de påkopplade maskinerna rengörs på ett ändamålsenligt sätt och inte påverkar vattenkvaliteten negativt. Det bör ingå i livsmedelsföretagets/verksamhetsutövarens hygienrutiner. Verifiering av att hygienrutinerna följs och/eller är ändamålsenliga kan göras genom provtagning och analys av det vatten (is) som passerat anordningen.

Dricksvatten som tillhandahålls från tankar

Var provtagning ska ske anges i 8 § punkt 3 SLVFS 2001:30. I begreppet tankar ingår även dunkar och andra större behållare som är avsedda att användas av flera konsumenter. I Sverige är det ovanligt att alltid få sitt dricksvatten genom till exempel tankbåt eller -bil.

Däremot kan det vara vanligt i vissa områden i södra Europa, till exempel på öar med råvattenbrist. I Sverige är tankförsörjning i regel en oregelbunden och kortvarig lösning i en nödsituation, det vill säga nödvattenförsörjning.

Dricksvattnet som tappas från tankarna ska uppfylla kvalitetskraven hos användare, oberoende av om tillhandahållandet från tank kan betecknas som det normala försörjningssättet eller som nödvattenförsörjning. Däremot kan omfattningen av den föreskrivna kontrollen i form av normal och utvidgad undersökning skilja. Provet bör tas utan föregående spolning. Kranen bör desinfekteras innan mikrobiologisk provtagning.

Oregelbunden och kortvarig nödvattenförsörjning i tankar

Dricksvatten som används i livsmedelsproducerande företag

Kvalitetskraven ska uppfyllas vid de punkter inom företaget där dricksvattnet används. Se 8 § punkt 4 SLVFS 2001:30. Var de punkterna kan anses ligga och hur provet ska tas beror på verksamheten, och behandlas i de vägledningar som riktar sig mot respektive bransch. Om inte annat sägs bör dricksvattnet tappas på för tappstället brukligt sätt, det vill säga utan att eventuella filter, silar, slangar, spridare och liknande tas bort och utan föregående spolning. Kranen bör inte desinfekteras innan mikrobiologisk provtagning.

Livsmedelsföretag

Dricksvatten som tappas på flaskor eller behållare

8 § punkt 5 SLVFS 2001:30 ska tillämpas på två typer av dricksvatten som tappas på konsumentförpackningar i form av flaskor, burkar och liknande, nämligen:

- förpackat dricksvatten, där det dricksvatten som förpackas ska uppfylla kvalitetskraven i föreskrifterna, och
- bordsvatten, där det dricksvatten som används för att producera bordsvattnet ska uppfylla kvalitetskraven i föreskrifterna.

Förpackat vatten

Kvalitetskraven vara uppfyllda vid den punkt där dricksvattnet tappas på flaska eller behållare, vilket är ett undantag från principen att kvaliteten ska kontrolleras nära användaren. Motivet till undantaget är att de flesta potentiella problem troligen kan upptäckas redan vid förpackningstillfället. Som exempel kan en fekal förorening till och med vara lättare att upptäcka i anslutning till förpackningen än efter en tids lagring.

Om bordsvattnet inte innehåller några tillsatser bör provtagningspunkten vara så nära som möjligt det moment i processen där vattnet tappas på flaska eller behållare. Det gäller även för förpackat dricksvatten.

Om bordsvattnet innehåller tillsatser i form av kolsyra, mineralsalter och liknande bör provtagningspunkten vara så nära som möjligt före tillförsel av tillsatserna.

Prov bör tas från särskilda, tydligt märkta, lätt åtkomliga och rena kranar av metall som är anslutna till de produktionslinjer där vattnet transporteras till tappningsstället. Om provtagningen utförs när produktionen är igång tas prov utan föregående spolning. Provet bör representera det dricksvatten som används för att producera bordsvattnet eller det förpackade dricksvattnet.

Behöver man göra ytterligare undersökningar än de föreskrivna regelbundna?

Eftersom de föreskrivna regelbundna undersökningarna i bilaga 3 till SLVFS 2001:30 bara innebär undersökningar på vissa punkter är det som regel nödvändigt med ytterligare undersökningar vid andra provtagningspunkter. Detta för att i slutändan uppfylla kraven på att dricksvattnet ska vara hälsosamt och rent. Sådana punkter skulle kunna vara pumpstationer, reservoarer, vid reparationer på ledningsnätet samt för att utreda eller åtgärda problem enligt 15-16 §§ SLVFS 2001:30.

I vattenverket bör det också, förutom på utgående vatten, finnas möjlighet att ta prov efter varje beredningssteg och även efter varje filter om det ingår flera filter med samma funktion i beredningen. Det bör också finnas utrustning och rutiner för att provta eventuella öppna vattenytor i till exempel filter och reservoarer.

Syftet med dessa provtagningspunkter är till exempel att underlätta felsökning i beredningen eller för att verifiera mätningar som görs vid övervakning av de kritiska styrpunkterna. Undvik så långt som möjligt att ta rutinmässiga prov på öppna vattenytor på grund av risken att förorena dricksvattnet.

Princip 4 - Övervaka de kritiska styrpunkterna

Undersökningar vid den punkt där ansvaret för dricksvattnets kvalitet övergår från en tillhandahållare till en annan - till exempel vid förbindelsepunkten i allmänna anläggningar, vid en kommungräns eller vid en gräns mellan vattenförsörjningsområden - kan användas till exempel för att verifiera att ett avtal om att leverera dricksvatten av viss kvalitet efterföljs.

Undersökningar

Senast uppdaterad 20 augusti 2021 Ansvarig grupp SV_SL